

та стадії її реалізації. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2017. Вип. 2(9). С. 42–62.

5. Чулюкин Л.Д. Природа и значение цели в советском праве. Казань: Изд-во Казанского университета, 1984. 264 с.

6. Митрофанов І.І. Вчення про механізм реалізації кримінальної відповідальності: монографія. Кременчук: Вид. ПП Щербатих О.В., 2012. 448 с.

Свистун Катерина Іванівна
студентка юридичного факультету

науковий керівник –
Ковальчук Олена Степанівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СВІТЛІ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Українське суспільство разом з усім цивілізованим світом прагне до справедливості, добробуту та національної безпеки. Незважаючи на труднощі та перешкоди, Україна рухається шляхом демократичних змін. Одним з важливіших принципів вільної демократичної держави і основою народовладдя є верховенство права та неухильне дотримання Закону.

На сьогодні деякі питання дотримання прав на стадії досудового слідства є досить актуальними та дискусійними, про що свідчать проведення ряду науково-практичних конференцій та підготовка нового Кримінально-процесуального закону. Лише Кримінально-процесуальний кодекс України встановлює порядок затримання, арешту людини, визначає правові межі обшуку, огляду приміщення, виїмки кореспонденції тощо. Необхідність досудового слідства як етапу кримінального процесу зумовлена тим, що всебічний, повний і об'єктивний розгляд кримінальної справи в суді та її вирішення потребують напруженої та кваліфікованої підготовчої роботи. Тому за законом переважна більшість кримінальних справ повинна проходити етап досудового слідства. Розглядаючи проблему захисту затриманих осіб, необхідно зазначити, що затримана особа — це фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, котра підозрюється у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, і до якої застосовано короточасний захід примусу у вигляді затримання терміном на 72 години з метою з'ясування її причетності до злочину і вирішення питання про застосування до неї запобіжного заходу.

Досудове слідство пов'язане з можливістю обмеження або навіть позбавлення прав особи при застосуванні запобіжних заходів, проведенні інших процесуальних дій. Тому закон детально регламентує підстави й порядок їх проведення та фіксацію в постановках, протоколах та інших процесуальних документах. У стадії досудового розслідування відповідний орган (посадова особа) вирішують також такі завдання: встановлення й відшкодування збитків: виявлення й усунення причин та умов, які сприяли вчиненню злочинів; виховання громадян у дусі поваги до честі та гідності людини та громадянина, прагнення до справедливості й дотримання законів. Дотримання прав і свобод учасників кримінального судочинства на стадії досудового розслідування є однією із проблем, яка стоїть передусім перед законодавцем під час нормативно-правового врегулювання законодавства, а далі і перед правоохоронними органами на етапі виконання завдань, покладених державою. В практиці на стадії досудового розслідування інколи відбувається порушення конституційних прав та свобод не тільки таких учасників кримінального процесу, як підозрюваний (обвинувачений), а й потерпілого та свідка. Прикладом цього слугують випадки нероз'яснення прав свідка з приводу подання показань проти своїх родичів та самого себе або порушення порядку виклику свідка для допиту. Характерною помилкою більшості практиків є порушення строків затримання особи за підозрою у вчиненні злочину, тимчасового тримання понад встановлений учасникам процесу при проведенні різних слідчих дій. Необхідно також зазначити, що у чинному кримінально-процесуальному законодавстві простежується дисбаланс прав

учасників процесу. Так, права підозрюваного, обвинуваченого і захисника чітко закріплені і гарантовані. Діяльність же слідчого та дізнавача обмежена жорсткими рамками. За чинним Кримінально-процесуальним кодексом, слідчий не захищений ні перед прокурором, ні перед судом. Об'єктом прокурорського нагляду повинна стати не діяльність слідчого взагалі, а законність його процесуальних дій і прийнятих ним рішень. Головним та першочерговим завданням, котре стоїть перед нашою «молодою» державою для підвищення рівня дотримання та забезпечення прав та свобод учасників кримінального судочинства є широкий та відкритий обмін досвідом як між вітчизняними фахівцями (науковцями та практиками), так і за участю закордонних спеціалістів.

Конституційне право є провідною галуззю в системі права України. Встановлюючи у правовій формі засадничі принципи організації суспільства і держави, визначаючи загальні засади управління всіма суспільними процесами, якої б сторони життя суспільства вони не стосувалися, ця галузь тим самим дає орієнтири правового регулювання у всіх сферах суспільних відносин. По суті справи, у всіх галузях українського права отримують втілення і конкретизацію закріплені нормами конституційного права непорушні природні права і свободи людини та громадянина, а також конституційно-правовий принцип: «Людина. її права і свободи є вищою цінністю». Не є винятком і кримінально-процесуальне право, яке в своїх нормах віддзеркалює вищезазначені принципи.

Дослідження питання визнання Конституції України джерелом кримінально-процесуального права України є прикладним дослідженням, яке спрямовано на пошук, розробку й обґрунтування найоптимальніших форм та способів регулювання кримінально-процесуальної діяльності й забезпечення прав та основоположних свобод людини у сфері кримінального судочинства. Багато авторів у досить поважних навчальних виданнях з кримінального процесу, аналізуючи Конституцію як джерело кримінально-процесуального права, характеризують її лише з точки зору основи створення та розвитку кримінально-процесуального законодавства, не розкриваючи при цьому змісту названої тези, вищої юридичної сили її норм та закріплення в ній принципів кримінального процесу.

Розглянувши особливості взаємозв'язку Конституції з кримінально-процесуальним правом, можемо зробити такі висновки: - Конституція є фактором, що сприяє розвитку всієї галузі кримінально-процесуального права. Однак, на сучасному етапі ми не можемо констатувати, що норми кримінально-процесуального права приведені у відповідність до Конституції. Процес удосконалення кримінально-процесуального законодавства триває. Він чітко простежується в Рішеннях Конституційного Суду про визнання деяких норм Кримінально-процесуального кодексу такими, що не відповідають чинній Конституції; - Конституція є основою регулювання кримінально-процесуальних правовідносин. У Конституції закріплено, що виключно законами визначаються права і свободи людини та громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина, кримінальне судочинство, основи судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, основи організації і діяльності адвокатури; - застосування норм Конституції, тобто реалізація її норм у сфері кримінального процесу, є можливим за наявності належним чином визначеної в КПК процедури. У випадках же відсутності такої процедури, або якщо така процедура буде неналежним чином виписана (тобто недостатньо повно буде розкритий зміст правової ідеї, закладеної в нормах Конституції), замість гарантій захисту прав і свобод людини може привести до свавілля. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що Конституція є прямим джерелом кримінально-процесуального права лише в тому разі, якщо в КПК виписані відповідні норми.

Підсумовуючи, не можна не зауважити, що існування кримінально-процесуального законодавства без Конституції неможливе. Приведення у повну відповідність норм кримінально-процесуального законодавства до норм Основного Закону України дозволить налагодити механізм, який буде захищати права та свободи людей, а також найбільш об'єктивно й ефективно здійснювати правосуддя.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Документ 4651-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 13.02.2020, підстава - 440-IX. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>